

Notícies · News

V Jornada de la Càtedra Baixeras	151
Alejandro OCETE MARÍ	
Som Rondalla	153
Tània MUÑOZ MARZÁ	
XIV Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics	155
Olga GARGALLO I BAREA	

V JORNADA DE LA CÀTEDRA BAIXERAS. Tarragona, 17 d'octubre de 2018.

V Jornada de la Càtedra Baixeras

Alejandro OCETE MARÍ

Universitat Rovira i Virgili, Tarragona

L'octubre de l'any 2018 el Campus Catalunya de la Universitat Rovira i Virgili acollí la V Jornada de la Càtedra Baixeras, un acte destinat a la divulgació del patrimoni literari català. En aquesta ocasió, la jornada anà dedicada al reconeixement de les figures d'Aureli Capmany i Maria Aurèlia Capmany, així com a la difusió i l'estudi de les seves obres. La jornada tingué lloc el 17 d'octubre de 2018 a la sala de Graus del campus Catalunya de la URV durant tot el dia. L'acte, organitzat per la Càtedra Josep Anton Baixeras de Patrimoni Literari Català, comptà, com en la resta d'edicions, amb la col·laboració i l'enorme suport de la Fundació Privada Mútua Catalana.

La jornada, pel que fa a l'assistència, tingué un gran èxit. Del matí a l'horabaixa, la Sala romangué plena d'alumnes, professors, investigadors i personalitats literàries del Camp de Tarragona. Al llarg del matí, es van portar a terme quatre conferències dedicades a l'obra i a la figura d'Aureli Capmany. Aureli Pau Pere Capmany i Farrés s'interessà vivament per l'estudi dels costums catalans, especialment per les rondalles, les cançons i les danses populars, així com per la promoció cultural. Pare de Maria Aurèlia Capmany, fundà diferents publicacions i hi col·laborà, i fou un dels fundadors de l'Orfeó Català i de l'Esbart de Dansaires.

La primera intervenció del matí fou la del Dr. Jaume Ayats, músic i professor d'etnomusicologia a la Universitat Autònoma de Barcelona, doctor en Història de l'Art, llicenciat en Filologia Catalana i actual director del Museu de la Música de Barcelona. En una conferència titulada «Cançons per construir la història d'un país: el cançoner d'Aureli Capmany», Jaume Ayats parlà sobre la voluntat que movia Aureli Capmany per construir una cultura popular de caràcter nacional a partir de l'oralitat i la cançó. Tot seguit, tingué lloc la segona conferència, a càrrec del Dr. Francesc Massip, historiador de l'art i filòleg, dedicat sobretot a l'estudi de la teatralitat medieval i actualment docent de Filologia Catalana a la URV. Massip explicà diferents trets de les danses catalanes i la importància d'aquestes per a Aureli Capmany a «Aureli Capmany i la dansa». Després d'una breu pausa, Roger Costa, poeta, crític literari, assagista i dramaturg, actualment director literari i gerent de l'editorial Llibres del Segle, s'ocupà de definir la figura intel·lectual d'Aureli Capmany, així com les seves motivacions i els seus procediments metodològics, amb la conferència «Aureli Capmany, un folklorista entre el romanticisme i el positivisme». La darrera conferència d'un matí marcat per l'alta assistència fou «Aureli Capmany, folklorista apassionat i mestre versàtil», a càrrec de Dolors Llopart, sociòloga i etnòloga, membre de la fundació cultural Serveis de Cultura Popular, de l'Associació Catalana de Sociologia i de l'Institut Català d'Antropologia.

Les conferències de l'horabaixa anaren dedicades a la figura de Maria Aurèlia Capmany. Maria Aurèlia fou una novel·lista, dramaturga, assagista i traductora Barcelonina de gran importància, tot i que destaca sobretot el seu paper com a personalitat pública. Així, la figura de Maria Aurèlia es manifestà també en la presència pública a la premsa, la ràdio, la televisió i actes públics de diverses característiques, des de la Universitat Catalana d'Estiu fins a conferències, cursos de

divulgació cultural o mítings polítics. Es va interessar per la polèmica literària i cultural, així com per la divulgació de la història catalana.

La primera conferència de la tarda anà a càrrec de la Dra. Montserrat Palau, doctora en Filologia Catalana i professora titular de la URV i de l'Institut Interuniversitari d'Estudis de Dones i Gènere dedicada a la literatura contemporània, la cultura popular i als estudis de dones. Amb la conferència «L'Aureli i la Maria Aurèlia, rondalles i cançons», explicà la relació entre l'un i l'altra a partir de la tradició oral popular. Tot seguit, Guillem-Jordi Graells, filòleg, autor i director teatral català que presidí l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, parlà de la figura de Maria Aurèlia Capmany com a intel·lectual amb «Maria Aurèlia Capmany, escriptora i intel·lectual».

A continuació tingué lloc el lliurement de dues beques. Es tracta de les beques «Josep Anton Baixeras Sastre – Fundació Privada Mútua Catalana» per cursar el doctorat en Filologia Catalana dins el Programa de doctorat d'estudis humanístics de la URV. Berta Sans Monroig i Elena Fierli van ser les estudiants guanyadores de les dues beques predoctorals que atorga anualment la Càtedra, patrocinades per la Fundació Privada Mútua Catalana i que arriben a la 4a edició. Sans elaborarà la tesi, dirigida pel Dr. Pere Navarro, a partir d'un estudi geolingüístic sobre els parlars de la comarca del Baix Maestrat, mentre que Fierli durà a terme una tesi dirigida per la Dra. Montserrat Palau sobre «Les presentacions dels cossos i de les sexualitats en els llibres il·lustrats publicats a Catalunya per a la franja d'edat de 0 a 18 anys».

Finalment, es presentà el quadern de *Traducció literària* de la Càtedra i el volum quart de l'*Obra completa* de Josep Anton Baixeras, amb els ponents Magí Sunyer, Alba Tomàs, Josep Anton Codina i Jordi Jané. La jornada conclougué amb l'espectacle «Carme Sansa diu i canta Maria Aurèlia Capmany», en què Sansa interpretà diferents peces de Capmany acompanyada a l'acordió per Jaume Mallofré.

La Càtedra Josep Anton Baixeras de Patrimoni Literari Català, pertanyent al Departament de Filologia Catalana de la URV, ha organitzat i ha col·laborat en nombrosos actes de divulgació del patrimoni literari català. Les anteriors edicions d'aquesta jornada de la Càtedra Baixeras anaren destinades a la figura de Josep Anton Baixeras, a l'escriptora Maria Aurèlia Capmany, a la divulgació sobre «identitat, literatura i dret» i a la traducció literària. Cal destacar que la Càtedra ha editat, a partir d'aquestes jornades, una sèrie de publicacions anomenades *Quaderns de la Càtedra Josep Anton Baixeras* on es recullen les aportacions de les ponències a cada jornada. Ara per ara, al lloc web de la Càtedra Baixeras es poden trobar en descàrrega gratuïta i en opció de compra els quaderns *Josep Anton Baixeras* (2016), *Maria Aurèlia Capmany* (2016), *Literatura, identitat i dret* (2017) i *Traducció literària* (2018).

«SOM RONDALLA». I JORNADA SOBRE ETNOPOÈTICA I NARRACIÓ ORAL. València, 27 d'octubre de 2018.

«Som rondalla»

Tània MUÑOZ MARZÁ

Universitat Rovira i Virgili, Tarragona

«Som rondalla» és una jornada sobre etnopoètica i narració oral que va tindre lloc al Museu Valencià d'Etnologia el dia 27 d'octubre de 2018. L'objectiu fonamental d'aquesta proposta fou crear un espai compartit, un lloc on poder comentar i debatre alguns temes relacionats amb la recopilació, estudi i difusió de les rondalles, des de diferents perspectives. Així, ens plantejàvem qüestions com l'actualització de les rondalles, el significat i implicacions de la seua renovació o com divulgar els contes sent respectuosos amb els seus orígens i alhora adaptant-nos al món on vivim.

Per a poder assolir aquest objectiu es va organitzar la jornada al llarg de tot un dia. Així, professionals de diferents àmbits pogueren aportar la seua perspectiva al tema. Al matí, l'organització de la jornada va proposar cinc ponències breus, de 30 minuts cadascuna, on es pretenia desenvolupar aspectes molt concrets d'aquest tema. En primer lloc van prendre la paraula especialistes en l'àmbit de l'etnopoètica, per tal d'oferir una perspectiva rigorosa de la rondalla com a objecte d'estudi. La doctora Caterina Valriu va donar el tret de sortida amb una ponència anomenada «Les rondalles a la motxilla del narrador: vigència i obsolescència», on es posava de relleu el dinamisme del patrimoni rondallístic. A continuació, la doctora Carme Oriol va desglossar, a la seua ponència «Els gèneres narratius a l'etnopoètica», els diferents tipus d'històries d'origen oral com la rondalla, la llegenda o el relat etiològic.

Després d'una necessària pausa per a recarregar forces, la jornada va continuar, en aquest cas, de la mà de dos narradors orals amb una llarga i consolidada trajectòria en la narració de d'històries. Es tractava, com hem esmentat adés, de complementar la perspectiva acadèmica amb la de la narració oral, una disciplina artística que manté una estreta relació amb la rondallística i altres gèneres etnopoètics com la llegenda o els relats de vida.

En aquest cas, «Som rondalla» va comptar amb Ignasi Potrony i Carles Garcia Domingo. Ignasi Potrony, amb la seua ponència «Motius diversos», va explicar la utilització dels motius rondallístics en l'estructuració i narració d'una rondalla, mentre que Carles Garcia Domingo, a «L'oralitat tradicional: passat i futur», plantejava una breu història de l'ofici de narrador i el seu desenvolupament en el món actual.

El matí es va cloure amb l'aportació de Clara Colomina, del Museu de la Paraula, i la seua ponència «L'Arxiu de la Memòria Oral Valenciana. Museu de la Paraula: una joia etnopoètica». En aquest arxiu, s'està portant a terme una interessant tasca de recopilació de materials biogràfics i antropològics a través d'entrevistes, però compta, això sí, amb els últims avenços tecnològics. A continuació, el narrador Carles Domingo ens va oferir un brindis de contes on els assistents a la jornada van maridar vi i paraules. Les converses per tot allò escoltat i viscut al llarg del matí continuaren durant el dinar.

A la tarda, la jornada va prosseguir amb una interessant *etnoconversa*, anomenada «L'actualització de la tradició». L'*etnoconversa* és un format de taula rodona habitual al Museu Valencià d'Etnologia, que va tindre lloc a la sala anomenada Secà i Muntanya, del museu. Els professors Joan Borja, Carme Oriol i els narradors Ignasi Potrony i Tània Muñoz van establir un diàleg obert amb el públic assistent sobre la narració de rondalles en l'actualitat. Les diferents vessants professionals tant dels ponents com del públic van donar lloc a una interessant conversa sobre el tema.

La vesprada va acabar amb la Fira d'Experiències, on entitats i institucions del territori valencià van explicar diferents iniciatives relacionades amb la narració d'històries de viva veu i la recuperació d'aquest patrimoni immaterial. En aquest cas, es va comptar amb la presència de Francesc Gisbert, president de la Coordinadora pel Valencià de l'Alcoià i el Comtat. Gisbert va explicar el seu projecte «Rutes de contacontes», que té com a objectiu divulgar el patrimoni rondallístic valencià. Per la seua banda, Miquel Puig, mestre i escriptor de literatura infantil, ens portà «Iaieries», un projecte que es realitza a l'Alcúdia (València) en col·laboració amb el músic Dani Miquel i que pretén convertir-se en espai de trobada per a diferents generacions mitjançant les històries. Finalment, Pep Estornell, promotor de «Contes a la fresca», ens va explicar aquesta iniciativa on narradors locals i professionals animen les nits d'estiu de la Vall d'Albaida.

Així, sense adonar-nos-en, va arribar la nit i amb ella la cloenda de la jornada. I una jornada com «Som rondalla» no podia acabar-se sense un temps per a la narració d'històries. Aprofitant que aquesta activitat s'emmarcava dins de la campanya «Espanta la por», promoguda per la biblioteca del Museu Valencià d'Etnologia, es va proposar una vetllada anomenada «Contes per a una nit d'ànimes». Amb la sala Alfons el Magnànim plena de gom a gom, un bona colla de narradors i narradores (Felip Kervarec, Víctor Labrado, Ana Canet, Caterina Valriu, Joquim Raül Verdú i Eva Andújar) ens van regalar algunes històries terrorífiques i més d'un esglai, dels quals vam gaudir plenament.

Per bé que el dia va ser molt llarg i profitós, ens vam quedar amb ganes de poder parlar i contar moltes altres coses. En conseqüència, era pràcticament inevitable una nova edició d'aquesta jornada «Som rondalla». En aquesta ocasió, tindrà lloc el proper dia 14 de desembre de 2019, dedicada als relats de vida.

Abans de concloure aquest text, no voldríem deixar d'expressar el nostre agraïment al Museu Valencià d'Etnologia i, en concret, a la seua bibliotecària, Amparo Pons, per engrescar-se amb aquesta proposta i dedicar una part del seu temps i recursos a fer que aquest projecte fora possible. Les nostres últimes paraules les dediquem, com no podia ser d'una altra manera, a Ignasi Potrony i Llorenç Jiménez, dos veritables mestres d'històries i de vida. Que la terra vos siga lleu, companys.

XIV TROBADA DEL GRUP D'ESTUDIS ETNOPOÈTICS «PAISATGE I CONFLICTE SOCIAL: COVES, REFUGIS I TRINXERES». La Vall d'Uixó, 16 i 17 de novembre de 2018

XIV Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics

Olga GARGALLO I BAREA

IES Honori Garcia de la Vall d'Uixó

La XIV Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics (GEE) es va celebrar al Centre Social les Llimeres i al Centre Cultural Palau de Vivel de la Vall d'Uixó (la Plana Baixa) els dies 16 i 17 de novembre de 2018. Organitzada pel GEE de la Societat Catalana de Llengua i Literatura (IEC), la trobada comptà amb el suport de l'Ajuntament de la Vall d'Uixó i la col·laboració del Centre d'Estudis Vallers.

El tema escollit, «Paisatge i conflicte social: coves, refugis i trinxeres», responia a l'interès paisatgístic, històric i literari que, al nostre entorn, han suscitat sempre les muntanyes, les coves o el castell. Els estreps de la Serra d'Espadà i la proximitat de la línia XYZ del front de la Guerra Civil han guarnit el terme municipal de balmes, barrancs, trinxeres i refugis i, al seu voltant, de llegendes i rondalles que el poble ha recollit en la memòria i en publicacions recents. Tot plegat ha esdevingut un estímul perquè estudiosos i experts en temes etnopoètics d'arreu dels Països Catalans hagen posat en comú els seus treballs en aquesta trobada.

El divendres 16 de novembre, després de la rebuda dels participants i la benvinguda oficial per part del regidor de Cultura, David Lluch, d'Alexandre Bataller i d'Olga Gargallo, tingué lloc la ponència convidada a les jornades a càrrec de Josep V. Font i Manuel F. Navarro: «Coves i balmes en l'imaginari popular de la Vall d'Uixó». Seguidament, i després d'una xicoteta pausa, el primer bloc de comunicacions l'encetà Caterina Valriu tot descobrint els «Tresors amagats al llegendari mallorquí: l'aportació del corpus d'Antoni Penya i l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria». Després, Josefina Roma dilucidà «Les transformacions del paisatge com a amenaça. Dels ponts del diable als embassaments». Xavier Roviró i Carme Rubio mostraren «Les baumes de la comarca d'Osona com a refugi al llarg del temps». Al segon bloc de comunicacions, Alexandre Bataller s'endinsà en «Les llegendes de les coves de les comarques castellonenques i les seues possibilitats didàctiques». Al seu torn, Joan Borja parlà sobre «Coves i llegendes: a propòsit de les cavitats subterrànies en la narrativa popular valenciana». M. Magdalena Gelabert dissertà sobre «Les dones i les coves a les rondalles d'Antoni M. Alcover». M. Jesús Francés i Anna Francés tancaren aquest conjunt de comunicacions amb la qüestió «Coves com a refugis o com a mites?».

De vesprada, el tercer bloc comptà amb quatre intervencions: Vicent Vidal dissertà sobre «Éssers petits de les coves: dels esquiladers als leprechauns»; Víctor Labrado, sobre «El Caro, els pastorells i el balagueu»; Salvador Rebés va glossar «Testimonis catalans de La Serrana de la Vera», i, finalment, Josep V. Font i Manuel F. Navarro revelaren i cantaren, en primícia, «El crim de Xóvar. Del relat i la música d'un romanç de canya i cordill a les cròniques de la premsa de l'any 1927».

Posteriorment, després d'un breu descans, s'hi varen exposar els nous materials bibliogràfics. En primer lloc, Carme Oriol i Emili Samper presentaren *Història de la literatura popular catalana*. Patrimoni Literari, 2 (Publicacions URV / Edicions UIB / Publicacions UA) i també el nou volum *Estudis de Literatura Oral Popular / Studies in Oral Folk Literature*, núm. 6 «Dones i folklore». Després, Víctor Labrado,

Joan Borja i Francesc Gisbert mostraren *Por o fugirem? Les millors llegendes de terror* (Andana). A més a més, aquests autors explicaren el llibre que havien publicat de manera conjunta amb Dani Miquel *Estimem Enric Valor* (Andana). Tot seguit, Alexandre Bataller presentà *Jaume de Cèssulis: Libre de les costumes dels hòmens e dels oficis dels nobles sobre lo joc dels escachs* (IFV / PAM). D'altra banda, Nel-lo Navarro exposà els seus llibres *Josep Lalueza. Diari d'un milicià de la cultura de la 57 BM a la serra d'Espadà* (Trencatimons Editors) i *El riu d'Aleix i Paula* (Trencatimons Editors). Per acabar, M. Magdalena Gelabert va parlar sobre els treballs de la Trobada del GEE a Manacor, que havia editat sota el títol *Vigència, transmissió i transformació de les tradicions orals* (IEC).

La jornada finalitzà amb un sopar al restaurant La Gruta, al paratge de les Coves de Sant Josep, on els assistents gaudiren de l'actuació musical dels Aurores de la Mare de Déu del Roser de la Vall d'Uixó. El seu cant polifònic és, des del segle XVIII, una de les manifestacions més importants de la música tradicional valenciana.

L'endemà, dissabte 17 de novembre, a les 9.30 h, es reiniciaren les comunicacions.

«Les Tres Maries» de Jordi Pere Cerdà. Dels refugis pirinencs als llocs de culte en el folklore cerdà», per Josep Marqués; «Paisatges dibuixats per la música: itineraris rurals dels goigs de pasqua a Mallorca», per part de Bàrbara Duran, i, finalment, «El paisatge llegendari dels darrers maquis de la Serrella», de Ximo Gadea, qui excusà la seua absència a l'acte i Alexandre Bataller fou l'encarregat de llegir-la.

Després del quart bloc de comunicacions, va tenir lloc la reunió ordinària de l'assemblea anual del Grup d'Estudis Etnopoètics, en la qual s'informà, entre d'altres, del proper Curs de Cultura Popular previst per al 8, 9 i 10 de novembre de 2019 a Altea i que girarà al voltant de «Sant Vicenç Ferrer: vida, història i llegenda» amb motiu del 600 aniversari de la seua mort. També s'anuncià, per al primer cap de setmana d'abril, dins el marc de Geografies Literàries, unes jornades sobre els clàssics de l'etnopoètica «Clàssics al carrer». L'assemblea acordà que la XV Trobada del GEE serà el 15 i el 16 de novembre de 2019 a Perpinyà amb el tema «Mons reals i imaginats en l'etnopoètica catalana». La trobada serà acollida per l'Institut Franco-Català Transfronterer, de la Universitat de Perpinyà, on hi ha el departament d'Estudis Catalans.

En acabar la jornada acadèmica i l'assemblea, els assistents es dirigiren a Almenara, on gaudiren d'un dinar valencià al restaurant Racó de Canya, que es va complementar amb una visita guiada per Nel-lo Navarro als refugis i trinxeres de l'inici de la línia XYZ de la Guerra Civil, a més dels aiguamolls i ullals del terme d'aquesta població de la Plana Baixa.

El GEE vol agrair l'afectuosa acollida i el suport rebut per part de l'Ajuntament de la Vall d'Uixó, dels organitzadors i col·laboradors de la trobada, especialment del Centre d'Estudis Valler. Gràcies per compartir amb nosaltres l'arxiu sonor i gastronòmic, el patrimoni cultural immaterial, l'essència del poble. Ens emportem amb l'equipatge *la uela mareta, les aurores, l'empedrao, les manjòvenes...* Esperem tornar a la Vall d'Uixó i fer una passejada en barca a l'interior de les coves de Sant Josep mentre preparem ja la següent trobada etnopoètica a Perpinyà.